IL-KAPPELL U S-SEJF TA' LA VALETTE

Lill-ħhiebi, qarrejja tal-"MALTI", hieni, il-lum, se'r inqiegħed taħt għajnejhom ix-xbieha tal-Kappell u tas-Sejf tal-Gran Mastru Ġwann de La Valette.

Għal min hu biż-żejjed imrawwem fil-ġrajja ta' Malta, ix-xbieha u l-aħbar ta' min kienu, huma biż-żejjed, u għalhekk, dal-kliem li ġej ma hux meħtieġ. Iżda, jien qiegħed nikteb, mhux għal min hu iżjed għaref minni—u bil-ġrajja tal-Gżira jilgħab bija kif irid—imma għal dawk li ma jafux, jew għax ma kellhomx żmien iqallbu l-kotba, jew għax qatt ma ġiehom taħt għajnejhom dal-fdal għani, wirt imbierek u għażiż, ta' waħda mill-ġrajjiet tal-għaġeb ta' l-Ewropa.

Dawn il-mistoqsijiet weħidhom jiġu fil-fomm ta' min jilmaħ din ix-xbieha: Fejn jinsabu dal-Kappell u das-Sejf? Tgħid tassew li huma tal-Gran Mastru La Valette? Kif u għala jinsabu hemm? Għal dawn il-mistoqsijiet, tweġiba bilġri!

* * *

Dawn il-Kappell u s-Sejf jinsabu fil-Kappella, għal-lemin ta' l-Oratorju ta' S. Ġużepp, il-Birgu. Dan l-Oratorju, jew Knisja, fi żmien l-Ordni ta' S. Ġwann, kien jissejjaħ "Sta. Marija Damaxxena" u kien il-Parroċċa ewlenija, fost l-erba' Parroċċi l-oħra tal-Griegi. Hekk kienet kbira l-kotra ta' Griegi li ma' l-Ordni ħallew il-Gżira ta' Rodi u ġew Malta — mita din ġiet mogħtija lilu minn Karlu V — li fil-Birgu, ġew imwaqqfa erba' Parroċċi: ta' Sta Marija Damaxxena; ta' S. Ġorġ; ta' S. Nikola u ta' S. Antnin Abbati. Il-Knisja tal-Griegi tal-Belt, mahix ħlief fergħa ta' Sta Marija Damaxxena, imwaqqfa wara l-Assedju.

* * *

Insibu bosta ħwejjeġ, jew fdal tal-qedem, li fuqhom tismagħhom ipaspru: din jew dak kienet tal-Kruċjati; din ġebuha minn Rodi; dawn kienu tal-kbarat antiki u x'naf jien... Iżda mita ssaqsihom: Kif tafuh dan? għandkom x'turu, biex nemminkhom?

Iwieġbuk: ma għandniex, iżda hekk igħidu. Mhux biż-żejjed, għax jista' jkun hekk, u jista' jkun xort'oħra. Il-Kappell u s-Sejf, li huma tassew ta' La Valette, huma fost it-teżori ġenwini ta' Malta, l-iżjed teżor ġenwin; u mhux biss li għandhom b'xhieda tagħhom: *argumenti intrinsiċi* (fihom infushom); iżda wkoll, *argumenti estrinsiċi* (barra fihom infushom).

Ix-xabla, li taqta, minn żewġt inħawi (*a doppio taglio*) hi ta' l-azzar ta' Damasku, hekk safja, li tista' titgħawweġ bħal kagħka, minngħajr ma titqaċċat; il-marka li fiha mnaqqxa, hi-bil-bosta magħrufa minn l-Armeni li jifhmu fil-Qedem.—Il-Kappell hu tal-feltru iswed, oħxon ħafna, ma jistâx ma jkunx tażżmien li jgħidu. Dan il-Kappell, billi għal bosta żmien (u jien niftakar) kien jista' jbagħbsu kull maħluq, ġie bosta drabi imniġġes minn l-imqass tal-passiġġieri, biex jieħdu magħhom biċċa *reliquia*; u b'hekk bil-mod il-mod ġiè mċaħħad mill-faldi; u l-lum ma baqâx minnu, ħlief il-qurriegħa. L-argument barra fih innifsu (*estrinsiku*) jew ix-xhieda li hu hu, u mhux xebh, noħduh mill-Kitba bil-Latin ta' taħt in-niċċa, li ġò fiha jinsabu: kitba magħmula bir-rieda tal-Gran Mastru ta' l-Ordni Manwel de Rohan u li bil-Malti tgħid hekk:—

" Manwel Rohan, Gran Mastru ta' l-Ordni ta' Ġerusalemm,
" reġa', mill-ġdid waqqaf, bi kbira qima, il-Kappella, imġarrfa
" imħabba fix-xjuħija, lil l-Omm tas-Saħħa, fis-sena 1779. Huwa
" wkoll ġiegħel u ried, illi dak il-Kappell u s-Sejf ta' Ġwann
" La Valette, Gran Mastru ta' l-Ordni msemmi,—għal żmien
" twil minsija—ikunu mqiegħda flok iżjed xieraq; li fis-sena 1565
" wara li rebaħ it-Torok, u Malta ġiet meħlusa minn l-Assedju,
" wara li kollox reġa' qagħad floku u mwettaq, hawnhekk—
" imħeġġeġ u ferħan — offra lil l-Omm t'Alla *Għajnuna ta'*
" *l-Insara*".

* * *

Min dan li qrajtu, issa tafu kif jinsab hemm u mhux band'oħra: iżda l-qosor ta' l-*Epitaffju* għandu bżonn li jkun imfisser ftit iżjed bir-reqqa.

Sebaħ il-jum tas-7 ta' Settembru tas-sena 1565: għodwa ta' qtigħ il-qalb, għall-Gran Mastru, għall-Kavalieri, għall-Maltin. It-Torok rebħu u ħarbtu St'Elmu, u biċċru sa l-inqas ruħ li kien fih. It-Torri San Mikiel, ħallewh jissara waħdu, jiġbru s-suldati kollha, u l-qawwa u l-qilla tagħhom—miġbura f'naħħa waħda—

jixħtuha kontra l-Kastell S. Anġlu u kontra l-Birgu, li kien il-Belt ta' l-Ordni, u li ġo fih kienu jinsabu miġbura n-nies kollha tal-Gżira—jekk tneħħu dawk tar-Rabat u ta' ma' dwaru.

Suldati fuq il-għoljiet kollha, u kanuni bla qies kollha mħejjija għal biex mill-quċċata tas-Salvatur, ta' Santa Margerita, ta' Ġebel-Ras, jaħbtu, u jtertqu u jfarrku s-Swar tal-Birgu; saff wara saff ta' suldati bis-slielem, bil-katapolti u impalkaturi, lesti biex jirkbu s-swar u l-ambirżuni. Is-swar intertqa, imħaffrin minn taħt, bil-bqaqen; il-mini mimlijin bil-polvri u mogħtijin in-nar, itiru u joqtlu kull minn jinsab fuqhom jew ma' dwarhom...Il-Maltin u l-Kavalieri, għajjenin, midrubin, kollha dmija, ftit tama baqgħatilhom li jirbħu. Il-għajnuna mwiegħda, mis-Sultan ta' Sqallija, ma hemmx li tasal... x'jagħmlu? jitolbu biss! L-id t'Alla weħidha, trid tkun biss, li teħles lil Malta! F'dik il-għodwa, la Valette b'qalb ta' sur, qawwi daqs dawk tal-Birgu, qabel ma jieħu l-kmand, irid jisma' quddiesa u jitqarben. Ma kienx ilu wisq jitlob, mita kavalier imlieheġ jiġi għalih bilġri, u jgħidlu «Eminenza, it-Torok deħlin il-Birgu. Fetħu prexxa, dalwaqt jaqbsu bis-slielem fuq Kastilja u jisbramawna. Ejja, jaħasra, u tina għajnunietek!»—«Mur għidilhom illi wara li tintemm il-quddiesa jiena niġi, ħudu ftit tas-sabar u żommu qawwi». Fidi tassew li tqanqal il-muntanji!!

Igħidu (u mill-fatti jidher hekk) li għamel wegħda dak il-ħin, lil l-Omm t'Alla, li jekk jirbaħ it-Taqbida, hu, fl-imkien mal-Kavalieri u l-poplu jiġu jiżżu-ħajr lis-Sultana tas-Sema, hemm-hekk; u bħala rahan hemm idendel fuq il-maqdes tagħha is-Sejf u l-Kappell li kellu fuqu dik il-għodwa.

Ix-xewqa tal-Gran Mastru ġiet mitmuma, it-talb tiegħu mis-mugħ mis-Sema; ir-rebħa kienet waħda minn l-aqwa li qatt insem-għet: id-Dinja stagħġbet.

Il-Birgu minn dik inhar ħa l-isem ta' Vittoriosa (Belt rebbieħa); u wara li sar *Te Deum* fil-Knisja Konventwali u Par-roċċa ta' San Lawrenz, il-Gran Mastru, fl-imkien mal-Kbarat u l-Poplu, mar fil-Knisja ta' Santa Marija Damaxxena, u hemm qiegħed fir-riġlejn ta' l-Omm t-Alla, bħala wegħda u ħajr, il-Kappell u s-Sejf, li sal-lum għadhom hemm, biex, mita jrid, jista' jarahom kull maħluq.

Kan. G. M. Farrugia.

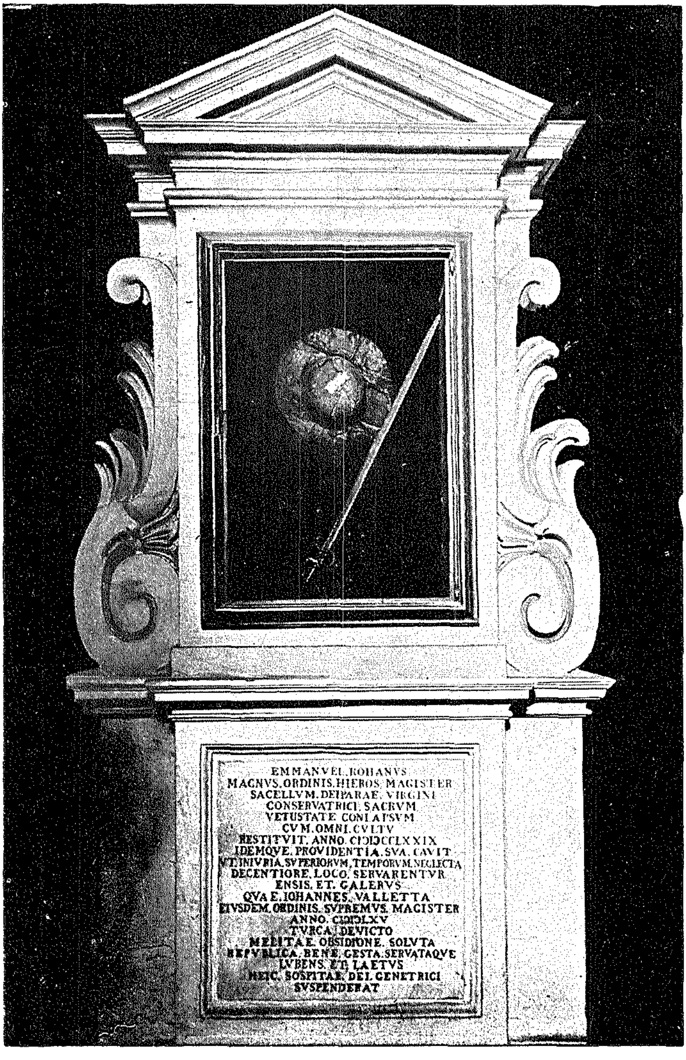

IL-KAPPELL U S-SEJF
—TA' LA VALETTE—

[Għal quddiem il-faċċ. 104]